

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ РИБНИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Н.І. Смирнюк¹, І.В. Буряк¹, О.В. Онученко², П.В. Мазур³

¹ Інститут рибного господарства УААН, м. Київ

² СР ВАТ "Черкасирибгосп", м. Черкаси

³ ДП "Рибгосп "Галицький", Івано-Франківська обл.

Наведено аналіз сучасного стану рибної галузі України та оцінку ефективності організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості рибних господарств.

Забезпечення населення України високоякісною рибною продукцією — головне завдання підприємств рибпромислового комплексу. Нестабільність економічної ситуації, характерна в період становлення ринкових відносин, негативно вплинула на розвиток рибної галузі України. Тенденція до зменшення вилову риби та інших водних живих ресурсів зберігається. Як свідчить аналіз, очікуваних позитивних зрушень, передбачених Законом України "Про Загальнодержавну програму розвитку рибної галузі України до 2010 року", поки що не відбулось.

Сучасні соціально-економічні умови вимагають зміни підходів до організації діяльності рибницьких підприємницьких формувань та їх внутрішньогосподарських структурних одиниць, діяльність яких відзначається істотними технологічними, економічними, організаційними особливостями, які необхідно враховувати в ході господарського управління. Невід'ємною складовою механізму управління є економічні методи ведення господарської діяльності підприємств.

Нині потребують поглибленого дослідження питання, пов'язані з ефективним функціонуванням організаційно-економічного механізму господарювання в умовах недостатнього інформаційного забезпечення і нестабільності параметрів соціально-економічного розвитку.

Стримуючим фактором щодо підвищення ефективності рибних господарств зараз є низькі темпи його зростання. Тому особливо важливо систему оцінки ефективності підприємств базувати на групі показників, серед яких головним, що виконує функцію мети діяльності підприємства в економіці, завжди є прибуток. Будучи головною рушійною силою ринкової економіки, прибуток забезпечує інтереси держави, власників і персоналу підприємств. Саме тому економічна ефективність організаційно-економічних методів забезпечення прибутковості підприємств набуває особливої актуальності в умовах переходу до ринкових відносин.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичною основою досліджень є наукові праці вітчизняних учених з економічних питань агропромислового комплексу (АПК). Для проведення досліджень були використані результати виробничої діяльності та статистичної звітності підприємств об'єднання "Укррибгосп", інформація Держкомстату України, ДП "Укрриба", СР ВАТ "Черкасирибгосп та ДП "Рибгосп "Галицький" інформаційної мережі Інтернету. Дослідження проводили за загальноприйнятими в економіці методиками із застосуванням монографічного, економіко-статистичного та інших методів досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Дослідженнями встановлено, що за період з 1995–2007 рр. вилов риби й інших водних живих ресурсів в Україні знизився від 400 до 207 тис. т, або у 1,9 раза. Тенденція до зменшення вилову продовжується. Так, порівняно з минулим 2006 р. він зменшився на 9,4%, або на 22 тис. т.

Як свідчить аналіз, причини негативних тенденцій в рибній галузі залишаються: погіршення технічного стану обладнання, швидкі темпи морального та фізичного старіння основних фондів підприємств, зношення яких становить понад 65–70%, нераціональне використання наявних виробничих потужностей, руйнування взаємовигідної внутрішньогалузевої кооперації, відсутність збалансованої законодавчої бази. Все це призводить до зменшення дохідності і платоспроможності підприємств, а в деяких випадках і до занепаду виробництва.

Як показали дослідження, вилов риби та інших водних живих ресурсів у 2007 р. становив: у внутрішніх водоймах — 37,7 тис. т (18,2% усього вилову); у виключній (морській) економічній зоні України — 46 тис. т (22,2%); у виключних економічних зонах інших держав — 123,6 тис. т (59,6%). Аналіз за видами риб свідчить, що найбільшу частку в загальному вилові у 2007 р. займали сардини — 18%, ставрида — 13, кілька — 8,2, а серед прісноводних видів риб товстолобик — 7,5 та короп — 5,8%.

Дослідженнями встановлено, що виробництво вітчизняної товарно-харчової рибної продукції, зокрема консерви з риби та морепродуктів за останні 4 роки зменшилось від 211,6 тис. т у 2004 р. до 186,5 тис. т у 2007 р., або на 12%. Дані Держкомстату України за 2007 р. свідчать про деяке поліпшення ситуації: у 2007 р. обсяги виробництва харчової рибної продукції зросли порівняно з 2006 р. на 7,3%. Зростання відбулось в основному за рахунок збільшення випуску по товарній групі 15.20.14 “Риба приготовлена та консервована” на 19,6 тис. т.

Розрахунково визначено, що споживання населенням України вітчизняної харчової рибної продукції у 2007 р. становило близько 4 кг на особу. Дефіцит

власної рибопродукції покривається за рахунок імпорту, обсяги якого з року в рік зростають. За даними Держкомстату України споживання рибної продукції на особу у 2007 р. було на рівні 15,3 кг, тобто майже на 5 кг менше, ніж передбачено нормами раціонального харчування, відповідно до яких воно має становити 20 кг на рік.

Аналіз свідчить, що обсяг імпорту рибної продукції в Україну в 2007 р. становив 468,96 тис. т. За останні 3 роки він зріс на 8,2%, або на 35,7 тис. т. Збільшення відбулось за рахунок основних товарних груп та позицій за УКТ ЗЕД: 0304 “Філе рибне та м’ясо інших риб” у 2,5 раза, 0305 “Риба сушена, солена або у розсолі, риба гарячого або холодного копчення” на 15,5% та 0306 “Ракоподібні живі, охолоджені, морожені, сушені” у 5,8 раза. Як і у попередні роки в обсягах імпорту переважає продукція товарних груп 0303 “Риба морожена, крім рибного філе” (295,4 тис. т, або 63,0%), 0304 “Філе рибне та інше м’ясо риб (включаючи фарш)” (78,9 тис. т, або 16,8%) та готова або консервована риба товарної позиції 1604 (57,7 тис. т, або 12,3%).

Основними постачальниками рибної продукції в Україну були країни Європи, Азії та Америки. Найбільша частка імпорту риби мороженої припадала на Норвегію (135,1 тис. т, або 45,7%), США (32,3 тис. т, або 10,9%) та Ісландію (23,5 тис. т, або 8%). Філе рибного та іншого м’яса риб найбільше було завезено з В’єтнаму (21,2 тис. т, або 26,9%), Ісландії (21,1 тис. т, або 26,7%), Норвегії (12,5 тис. т, або 15,8%) та Китаю (12,2 тис. т, або 15,5%). Готової або консервованої риби переважали поставки з Естонії (19 тис. т, або 32,9%) та Китаю (5,2 тис. т, або 9,0%).

Серед країн СНД, які є постійними постачальниками рибної продукції в Україну, найбільш вагомим є Росія. Так, у 2007 р. з Росії було ввезено 27,1 тис. т рибопродукції, що становить 5,8% усього імпорту рибопродукції, або 75,9% обсягів поставок з країн СНД. В асортименті переважала готова або консервована риба (17,5 тис. т) та риба морожена (7,5 тис. т).

За даними Держкомстату України, експорт рибної продукції з України у

2007 р. становив 25,9 тис. т. Головні країнами призначення стали країни СНД (21,14 тис. т) та країни Америки (4,3 тис. т). Слід відзначити, що поставки рибної продукції до країн Америки за період 2004–2007 рр. істотно збільшилися — від 1,5 до 4,3 тис. т, тобто майже у 3 рази. Водночас аналіз вказує на різке зменшення поставок до країн Європи, а саме від 1,6 тис. т у 2004 р. до 0,224 тис. т у 2007 р., або у 7 разів. Загалом експорт рибної продукції з України має тенденцію до поступового зростання. Так, за період 2004–2007 рр. його обсяги збільшилися у 1,5 раза.

Дослідження показали, що найбільшу частку в загальному обсязі експорту в 2007 р. займала продукція товарної позиції 1604 “Готова або консервована риба” — 76,5%, або 19,8 тис. т, обсяги якої у 2007 р. щодо 2006 р. збільшились на 7,2 тис. т. Основними країнами призначення у 2007 р. були країни СНД (19,6 тис. т), а саме: Росія (13,3 тис. т), Грузія (1,3 тис. т) та Молдова (1,2 тис. т).

Другою за обсягом поставок з України у 2007 р. була рибна продукція товарної групи 0303 “Риба морожена, крім рибного філе” — 3,97 тис. т, або 15,3% усього

експорту. Основні поставки мороженої риби були до Панами (3,9 тис. т).

Аналіз свідчить, що на внутрішній ринок України у 2007 р. надійшло 681,59 тис. т риби та рибної продукції, в якій частка імпорту займала 68,8%. За останні 3 роки поставки рибної продукції на вітчизняний ринок зросли на 6,2% в основному за рахунок зростання імпорту (табл. 1).

Забезпечення населення України свіжою прісноводною рибою здійснюється за рахунок рибних підприємств внутрішніх водойм. Дослідження показали, що за період 2000–2007 рр. вилов із внутрішніх водойм України стабілізувався і становив у середньорічних обсягах 37–38 тис. т.

Більш ніж 1/3 усієї живої та свіжої риби, яка надходить на внутрішній ринок України, виробляється підприємствами різних форм власності об'єднання “Укррибгосп”, що займаються переважно вирощуванням ставової товарної риби. Основними об'єктами аквакультури є короп та рослиноідні риби. Останнім часом простежується тенденція до збільшення частки обсягів виробництва коропа — від 35,2% у 2003 р. до 46,4% у 2007 р. та зменшення частки інших видів риби

Таблиця 1. Ринок рибної продукції України, тис. т

Рибна продукція	Рік			2007 щодо 2005, %
	2005	2006	2007	
Випуск в Україні, всього	187,84	173,87	186,65	99,4
у тому числі:				
харчова риба та морепродукти	80,88	75,36	71,13	88,0
готова або консервована	96,72	90,04	108,91	112,6
нехарчова (рибне борошно)	10,24	8,47	6,61	64,6
Імпортовано в Україну, всього	433,23	401,05	468,97	108,3
у тому числі:				
харчова риба та морепродукти	370,68	332,65	405,68	109,4
готова або консервована	55,18	63,97	61,02	110,6
нехарчова (рибне борошно)	7,37	4,43	2,27	30,8
Експортовано з України в інші країни, всього	20,66	22,0	25,97	125,7
у тому числі:				
харчова риба та морепродукти	8,31	8,14	4,95	59,7
готова або консервована	12,26	13,04	20,29	165,5
нехарчова (рибне борошно)	0,09	0,82	0,73	у 8,1 р.
Ринок загалом, усього	641,73	596,92	681,59	106,2

(переважно карася) відповідно від 11,2 до 7,5%. Разом з тим, дані свідчать про поступове зменшення виробництва риби підприємствами об'єднання — від 31 тис. т у 2000 р. до 19,4 тис. т у 2007 р., тобто у 1,5 раза.

Дослідження показали, що середня рибопродуктивність нагульних ставів за період 2003–2006 рр. перебувала в межах 5,1–4,9 ц/га. У 2007 р. відбулось деяке зростання цього показника — до 6,2 ц/га по об'єднанню.

Аналіз економічних показників господарської діяльності рибницьких підприємств за 2007 р. свідчить, що серед 40 підприємств об'єднання 7 господарств виявились збитковими, 28 — малоприбутковими, інші 5 господарств характеризувались рентабельністю виробництва в межах 10,5–21,6%.

Також порівняно з 2006 р. зменшилась частка збиткових підприємств — від 33 до 17,5%, зросла малоприбуткових (від 36 до 70%) та зменшилась частка підприємств з рівнем рентабельності від 10 та вище від 31 до 12,5%.

Однак, попри складність економічної ситуації, пов'язану з постійним зростанням цін на корми, паливо та енергоносії, ряд підприємств за результатами своєї господарської діяльності є постійно прибутковими. Такі підприємства, як ДП “Рибгосп “Галицький”, ВАТ “Хмельницький рибокомбінат”, ВАТ “Чернігівський рибокомбінат”, ВАТ “Лебединська РМС”, РДКСО Погребищенське, ВАТ “Чернівецька РМС” за період 2005–2007 рр. збільшили суму прибутку в розрахунку на 1 т вирощеної риби в середньому в 2,1 раза при зростанні собівартості виробленої продукції в середньому в 1,3 раза. При цьому доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) на цих підприємствах зросли в середньому в 1,5 раза, а на ВАТ “Чернівецька РМС” — аж у 4 рази.

З метою визначення ефективності застосування організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості рибних господарств були проведені дослідження у кращих господарствах об'єднання “Укррибгосп” — СР ВАТ “Черкасирибгосп” та ДП “Рибгосп “Галицький”.

Сільськогосподарсько-рибоводне відкрите акціонерне товариство “Черкасирибгосп”, розташоване в лісостеповій

природно-географічній зоні (Черкаська область), створене згідно з рішенням засновника — Фонду державного майна України від 4 листопада 1998 р. шляхом перетворення Черкаського обласного державного виробничого сільськогосподарсько-рибоводного підприємства “Черкасирибгосп” у відкрите акціонерне товариство в процесі його приватизації. До його складу входять такі структурні підрозділи: Головне підприємство, зокрема рибзавод; рибдільниці “Червона Слобода” та “Степанці”; ставкові рибні господарства “Гірський Тікич”, “Худяки” та “Телепино” і нерестово-вирощувальне господарство “В'язівок”.

Товариство є юридичною особою з дати його державної реєстрації. Їхні майно та кошти утворюються за рахунок доходів, одержаних від усіх видів діяльності, та використовуються на відшкодування матеріальних витрат, сплату податків та інших платежів до бюджету, заробітну плату, виплату дивідендів та ін.

Товариство має самостійний баланс, рахунки в банках, фірмову марку і торговий (товарний) знак та інші реквізити юридичної особи.

Основні напрями діяльності підприємства: вирощування рибопосадкового матеріалу та товарної риби; вирощування маточного матеріалу та селекційно-племінна робота; рибообробка; відтворення рибних запасів у внутрішніх водоймах України; надання допомоги колективним сільськогосподарським підприємствам у здійсненні заходів з інтенсифікації ставкового рибництва, проведення рибоводномеліоративних робіт, підвищення економічної ефективності галузі; торгівельна діяльність у сфері оптової, роздрібної торгівлі та громадського харчування щодо реалізації рибних продовольчих і непродовольчих товарів та ін.

Порядок розподілу прибутку і покриття збитків Товариства визначається рішенням загальних зборів відповідно до чинного законодавства України та Статуту Товариства. За рахунок чистого прибутку, що залишається в розпорядженні Товариства, виплачуються дивіденди, створюється та поповнюється резервний фонд (капітал), накопичується нерозподілений прибуток (покриваються збитки).

Напрями використання додаткових фінансових ресурсів Товариства, отриманих за рахунок накопичення нерозподіленого прибутку, затверджуються загальними зборами акціонерів.

Резервний фонд створюється шляхом щорічних відрахувань у розмірі не менше 5% від чистого прибутку Товариства. Щорічні відрахування у резервний фонд здійснюються до досягнення ним 25% розміру статутного капіталу Товариства.

Загальний обсяг та розмір дивідендів на акцію затверджується загальними зборами за пропозицією наглядової ради. Дивіденди виплачуються один раз на рік за підсумками календарного року.

Оплата праці у господарстві здійснюється за тарифними ставками і гарантується працівникам при виконанні годинних нормативів праці (заданих робіт). Згідно зі встановленими мінімальними тарифними ставками, міжрозрядними коефіцієнтами затверджуються тарифні ставки і схеми посадових окладів.

Присвоєння, перегляд кваліфікаційних розрядів проводять відповідно до Положення єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій (ЄТДК), а посадових окладів керівників структурних підрозділів, фахівців і службовців згідно з нормативами Галузевої Угоди Державного департаменту рибного господарства України.

З метою посилення матеріальної зацікавленості працівників щодо забезпечення високої ефективності і якості роботи здійснюють преміювання в межах фонду заробітної плати згідно з “Положенням про преміювання”, за наявності економії фонду заробітної плати.

Працівникам, що виконують поряд із своєю основною роботою додаткову, встановлюють доплату в розмірі до 50% посадового окладу відсутнього працівника або за вакантною посадою.

За високу професійну майстерність доплачують надбавки до тарифних ставок робітникам товариства: 3 розряду — до 12%, 4 розряду — до 16, 5 розряду — до 20, 6 розряду і вище до 24%.

Робітники, зайняті на вирощуванні товарної риби і рибопосадкового матеріалу, працюють за методом бригадного підяду. Протягом виробничого циклу проводиться авансування до кінцевого

розрахунку. Його розмір не повинен перевищувати тарифної ставки відповідно розряду присвоєного робітником. По закінченні виробничого циклу проводять доплату, яку розраховують як різницю між сумою заробітної плати, визначеної за розцінками за одиницю продукції затвердженої технологічної карти на фактично одержану продукцію і фактичним авансуванням протягом року.

У вирощуваній системі доплата за кінцевим результатом проводиться у розмірі 70% після облобу цього року, 60% — за умовним оприбуткуванням і остаточним розрахунком після вилову однорічок за умови нормативного виходу із зимівлі.

Робітники всіх інших допоміжних дільниць працюють за відрядно-преміальною системою оплати праці.

Робота у святкові, неробочі та вихідні дні, якщо вона не компенсується іншим часом відпочинку, а також у понаднормовий час, оплачується згідно з чинним трудовим законодавством України.

Один раз у календарний рік при наданні чергової відпустки за наявності прибутку товариства працівникам надається матеріальна допомога на оздоровлення в межах прожиткового мінімуму, встановленого законом на працездатну особу.

Всі питання, які стосуються заробітної плати і преміювання, погоджуються з профспілковою організацією.

Товарну продукцію підприємство реалізує через торгівельну мережу, а саме ринки (виїзна торгівля) у містах Черкаси та Києві, а також магазини, кіоски.

СР ВАТ “Черкасирибгосп” є повносистемним рибницьким господарством. Площа водного дзеркала ставових і лиманних водойм становить більш ніж 3 тис. га, в тому числі: лиманних — 2195 га, нагульних — 1018, риборозплідних — 660,9, з них 437,3 вирощувальних, 22,6 зимувальних, 1,4 нерестових, 79,2 маточних, 1,4 карантинних та 119 га інших.

Попередніми дослідженнями у СР ВАТ “Черкасирибгосп” було встановлено, що основним видом діяльності Товариства є вирощування ставової товарної риби, яке у більшості господарств підприємства проводилось наближено до випасної технології з частковою годівлею, 2- та 3-літнім циклом вирощування та за технологією комбінованого вирощу-

вання товарних дволіток коропа з дво-, трилітками рослиноїдних риб і частковою підгодівлею комбікормами. Дослідження показали, що застосування даних технологій вирощування дало змогу досягнути задовільних рибницьких результатів.

Так, у 2005 р. господарствами Товариства було вирощено 1379 т товарної риби, в тому числі коропа — 354 т, рослиноїдних риб — 775, інших риб — 250 т. Рибопродуктивність по підприємству становила: загальна — 764 кг/га, в тому числі коропа — 146 кг/га, рослиноїдних риб — 429, інших риб — 89 кг/га. Середня маса товарних дволіток коропа була від 280 до 400 г, рослиноїдних риб — 260–550; триліток коропа — в середньому 516, рослиноїдних риб — 983 г.

Проведена оцінка господарської діяльності СР ВАТ “Черкасирибгосп” свідчить про налагоджену систему управління господарством. На ефективність методів господарювання вказують основні виробничі та економічні показники. Так, у 2005 р. всього підприємством було отримано 592,3 тис. грн чистого прибутку, при цьому рівень рентабельності становив 7,4%. Продуктивність праці зросла порівняно з 2004 р. на 21% і становила 4,6 т товарної риби на одного середньорічного працівника, що є вищою за середній показник по об’єднанню “Укррибгосп”.

Проведені дослідження у 2007 р. показали, що за останні 3 роки загальний обсяг вилову риби із ставів дещо знизився — від 1379 т у 2005 р. до 1213 т у 2007 р., що сталося за рахунок зменшення вилову карася від 250 т у 2005 р. до 66,1 т у 2007 р. Водночас практично на 12% збільшилося виробництво коропа — від 354 до 397 т. Слід відзначити, що протягом останніх 5 років накреслилась тенденція до зростання частки коропа в загальному обсязі вирощеної товарної риби від 19% у 2003 р. до 33% у 2007 р. та зменшення — рослиноїдних риб від 76,5 до 60%.

Більш детальні дослідження були проведені в одному з кращих повносистемних рибницьких господарств СР ВАТ “Черкасирибгосп” — рибгоспі “Гірський Тікич”. Площа його водного дзеркала становить 1040 га, з яких нагульні стави займають 745, а вирощувальні — 294,7 га. На даний

час 102,7 га водного фонду в господарстві не використовується.

Основний вид діяльності рибгоспу — вирощування ставової товарної риби. Вивчення особливостей застосовуваної технології та аналіз рибницьких показників свідчить, що в останні роки в господарстві практикується технологія комбінованого вирощування товарних дволіток коропа з дво-, трилітками рослиноїдних риб з частковою підгодівлею комбікормами.

За цією технологією вирощування у господарстві було досягнуто задовільних рибницьких результатів. Так, у 2007 р. рибгосп виростив 532 т товарної риби, з яких 236 коропа, 267,8 рослиноїдних риб, 10,4 карася, 2,1 деяких видів хижих риб та 15,5 т веслоноса. Рибопродуктивність становила в середньому по господарству 773 кг/га, в тому числі коропа — 343, рослиноїдних риб — 389, інших видів риб — 41 кг/га. Слід відзначити, що за останні 5 років вона зросла від 705 кг/га у 2003 р. до 773 кг/га у 2007 р., в тому числі коропа відповідно від 117 до 343 кг/га. Водночас вихід з 1 га рослиноїдних риб зменшився від 588 кг/га у 2003 р. до 389 кг/га у 2007 р.

Взагалі характерна для всього СР ВАТ “Черкасирибгосп” тенденція щодо зростання за останні роки частки коропа та зменшення рослиноїдних риб і карася в загальному обсязі дуже чітко простежується у цьому рибгоспі. Так, порівняно з 2001 р. частка коропа зросла від 18 до 44%, а рослиноїдних риб відповідно зменшилась від 74,4 до 50,3%, карася — від 8 до 2%.

За останні роки у рибгоспі також значно поліпшився один з показників якості рибопродукції — середня маса товарної риби, а саме дволіток коропа — від 400 у 2005 р. до 530–600 г у 2007 р., дволіток рослиноїдних риб відповідно від 723 до 833–1100 г. Крім того, запровадження технології комбінованої посадки дало змогу отримати у 2007 р. триліток коропа середньою масою 665–700 г, рослиноїдних риб — 1600–2385 г.

Економічна оцінка організаційно-економічних механізмів господарювання у СР ВАТ “Черкасирибгосп” вказує на їхню дієвість та ефективність. Так, дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)

збільшився за досліджуваний період від 6150,9 тис. грн у 2005 р. до 8176 тис. грн у 2007 р., або на 32,9%. Дані вказують на зростання прибутковості підприємства. У 2007 р. було отримано 958,8 тис. грн чистого прибутку, що на 366,5 тис. грн більше, ніж у 2005 р. Рівень рентабельності зріс відповідно від 7,4 до 10,8%.

Аналіз основних економічних показників рибгоспу “Гірський Тікич” підтверджує ефективність організаційно-економічних механізмів, діючих у СР ВАТ “Черкасирибгосп”. За період 2005–2007 рр. дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) збільшився відповідно від 1734,1 тис. грн до 3824,1 тис. грн, або у 2,2 раза. Стабільно відбувається зростання прибутковості господарства. Так, чистий прибуток за останні 3 роки зріс від 182 тис. грн у 2005 р. до 458 тис. грн у 2007 р., або у 2,5 раза, а рівень рентабельності — від 7,9 до 14,2% (табл. 2).

Аналогічні дослідження були проведені у ДП “Рибгосп “Галицький” який є унітарним комерційним підприємством, що входить до сфери управління Державного комітету рибного господарства України.

ДП “Рибгосп “Галицький” розміщене у поліській фізико-географічній зоні (Івано-Франківська область). Основним напрямком діяльності підприємства є ведення рибного господарства, рибогосподарської меліорації, відтворення та раціональне використання водних живих ресурсів, розведення цінних порід риб, рибництво, рибальство.

ДП “Рибгосп “Галицький” — повносистемне, тепловодне господарство. До складу його виробничого фонду входять нагульні (18,3 га), вирощувальні (28

га), малькові стави (2,4 га), садкові лінії (10 тис. м²), інкубаційний цех потужністю 70 млн шт. личинок на рік, водойма-охолоджувач Бурштинської ТЕС загальною площею 1260 га, що використовується як нагульно-виросна водойма в режимі СТРГ.

Основний об’єкт культивування — рослиноїдні риби, а саме білий та строкатий товстолобики, їхні гібриди, що є товарною рибою, білий амур. Разом з рослиноїдними рибами вирощують коропа, каналного сома, ляка, судака, декоративного коі, буфало. За розведення каналного сома, білого та строкатого товстолобів, буфало рибгоспу присвоєно статус племінного репродуктора. На даний час підприємство набуває чинності як селекційно-племінний центр.

Рибгосп характеризується поєднанням індустріального та ставового (частково) господарства, тобто переважним вирощуванням рибопосадкового матеріалу та товарної риби у садках, а також вирощування та утримання ремонтноматочного стада.

За рахунок регулювання температурного режиму підприємство продовжує період інкубаційних робіт до початку або середини липня. Це дає можливість розширити період отримання і реалізації личинок різних видів риб.

Упродовж останніх 4 років виробництво личинок становило в середньорічних обсягах 20–25 млн шт. З отриманої кількості майже 50% реалізується іншим господарствам, решта покриває внутрішньогосподарські потреби.

Обсяги виробництва товарної риби у цьому типі господарства не високі, але мають тенденцію до зростання. Так, за

Таблиця 2. Економічні показники роботи рибгоспу “Гірський Тікич”

Показник	Рік			2007 щодо 2005, %
	2005	2006	2007	
Дохід від реалізації продукції, тис. грн (без ПДВ)	1734,1	2297,6	3824,1	у 2,2 р. б.
Повна собівартість продукції, тис. грн	2318,6	2096,4	3242,0	139,9
Чистий прибуток, тис. грн	182,5	220,0	458,6	у 2,5 р. б.
Рентабельність виробництва, %	7,9	10,5	14,2	–

період 2005–2007 рр. вилов товарної риби збільшився від 97,1 до 140,5 т.

Як показали дослідження, 60–80% товарної риби підприємство отримує із садків. Крім того, для вирощування товарної риби використовують Бурштинське водосховище. Щороку господарство зариблює водойму цьоголітками та дволітками різних видів риб: дволітками білого товстолаба з середньою масою 120–180 г, строкатого товстолаба — 130–226, коропа — 185, цьоголітками канального сома з середньою масою 30, ляща — 20 г, білого амура, буфало. Вилов риби з водойми за період 2005–2007 рр. зріс відповідно від 11,1 до 31,7 т, або майже у 3 рази.

Дані свідчать, що джерелом формування фінансових ресурсів підприємства є бюджетні кошти, амортизаційні відрахування, централізовані капіталовкладення, одержані від продажу цінних паперів, благодійні внески підприємств, організацій і громадян, кредити банків та ін. Отриманий в результаті господарської діяльності підприємства чистий прибуток залишається в повному його розпорядженні після розрахунків з бюджетом.

Джерелом коштів на оплату праці директора та працівників підприємства є частина доходу підприємства, одержаного в результаті його господарської діяльності. Форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, ставки посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних та гарантійних виплат встановлюється підприємством самостійно у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передба-

чених законодавством, генеральною та галузевою угодами.

Умови оплати праці та матеріального забезпечення керівника підприємства встановлено в контракті. Оплата праці працівників підприємства здійснюється першочергово. Всі інші платежі — після виконання зобов'язань щодо оплати праці. Мінімальна заробітна плата по господарству становить 600 грн. Оплата праці здійснюється згідно зі штатним розписом, тобто розцінок та посадових окладів. За інтенсивність праці і особливий характер роботи нараховуються і виплачуються надбавки у розмірі від 1 до 50% щодо посадового окладу.

Управління підприємством здійснює його директор, якого призначає Уповноважений орган управління через укладання з ним контракту. Підприємство самостійно визначає структуру управління і встановлює штати. Директор підприємства має право вирішувати всі питання діяльності підприємства за винятком тих, що віднесені статутом до компетенції Уповноваженого органу управління.

Аналіз господарської діяльності ДП “Рибгосп “Галицький” свідчить про результативність запроваджуваних на підприємстві організаційно-економічних механізмів. Так, за період 2004–2007 рр. дохід від реалізації рибопродукції зріс майже у 2 рази. З року в рік прибутковість підприємства збільшується. За останні 4 роки чистий прибуток зріс від 10,7 тис. грн у 2004 р. до 54 тис. грн у 2007 р., або у 5 разів, рівень рентабельності при цьому — від 6 до 9,4% (табл. 3).

Таким чином, результати досліджень засвідчили ефективність діючих у дослід-

Таблиця 3. Економічні показники роботи ДП “Рибгосп “Галицький”

Показник	Рік				2007 щодо 2005
	2004	2005	2006	2007	
Дохід від реалізації продукції, тис. грн (без ПДВ)	184,0	267,5	356,0	360,7	у 1,9 р.б.
Повна собівартість продукції, тис. грн	178,3	291,4	366,9	577,4	у 3,2 р.б.
Чистий прибуток, тис. грн	10,7	26,9	32,0	54,0	у 5,0 р.б.
Рентабельність виробництва, %	6,0	9,2	8,7	9,4	–

жуваних господарствах організаційно-економічних методів господарювання. Розвиток ринкових відносин постійно вносить свої корективи та вимагає нових підходів до поліпшення функціонування господарського механізму підприємств. Тому дослідження з питань удосконалення методів ведення господарської діяльності рибних господарств з метою освоєння їх у практичному застосуванні сприятиме забезпеченню нарощування обсягів виробництва, зростанню прибутковості та рівня їх рентабельності.

ВИСНОВКИ

Ситуація, що склалася на сьогодні в Україні у сфері рибного господарства, потребує невідкладних заходів щодо стабілізації та нарощування обсягів виробництва

рибної продукції. Спрямування політики держави на здійснення системних перетворень сприятиме створенню умов для її інтенсивного розвитку та підвищення ефективності виробництва вітчизняної рибної продукції, поліпшенню її якості та здешевлення.

Важливе місце в підвищенні ефективності виробництва належить діючим на підприємствах організаційно-економічним методам ведення господарської діяльності. Разом з тим навіть на прибуткових підприємствах резерви подальшого нарощування обсягів виробництва та прибутковості господарювання поки що далеко невичерпані і дають підстави для подальшого розвитку в напрямі організації виробництва з показниками рентабельності не менше 30–40%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т., Малік М.Й., Коваленко Ю.С. Внутрішньогосподарські організаційно-економічні механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 204 с.
2. Рибне господарство України: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. — К., 2006.
3. Балтаджи Р.А., Бортник А.Ф., Лупачева Л.И. и др. Технология выращивания посаженного материала белого и пестрого толстолобиков в плавучих садках на теплых водах. — К., 1986.

МЕХАНИЗМИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРИБЫЛЬНОСТИ РЫБНЫХ ХОЗЯЙСТВ УКРАИНЫ

Н.И. Смирнюк, И.В. Буряк, А.В. Онученко, П.В. Мазур

Приведен анализ современного состояния рыбной отрасли Украины и дана оценка эффективности организационно-экономических механизмов обеспечения прибыльности рыбных хозяйств.

MECHANISMS OF ENSURING PROFITABILITY OF FISH ENTERPRISES OF UKRAINE

N. Smirnyuk, I. Buryk, J. Onuchenko, P. Mazur

There are presented an analysis of the current state of fishery sector of Ukraine and assessment of efficiency of mechanisms of ensuring profitability of fish enterprises.